

Шумейко Дмитро Олександрович,
заступник начальника – начальник слідчого
управління Головного управління
Національної поліції у м. Києві, доктор
юридичних наук, доцент

ЗАПОБІЖНІ ЗАХОДИ В СИСТЕМІ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ

Починаючи з 2011 року було прийнято ряд нормативних актів та запроваджено значну кількість антикорупційних заходів, які мають певну результативність, але здійснюються безсистемно, в залежності від вимог міжнародних організацій. Функції цивілізованої держави за сферами (об'єктами) її діяльності поділяють на зовнішні та внутрішні, а їх зміст на різних етапах розвитку держави постійно змінюється. Перший вид функцій забезпечує зовнішню політику держави, а другий – внутрішню. Внутрішні функції держави можна поділити на дві основні групи: регулятивні та правоохоронні. Тобто, приєднання країни до міжнародних конвенцій, які носять рекомендаційний характер – це зовнішня функція держави, а реалізація законів, які прийняті на підставі зазначених конвенцій – це внутрішня функція. Змістом тієї чи іншої функції держави виступає процес впливу держави через практичну діяльність її відповідних структур на певні суспільні відносини або на групу однорідних суспільних відносин. Кожна конкретна функція держави поєднує в собі зміст, форму та методи здійснення відповідної гілки державної влади – законодавчої, виконавчої чи судової влади, застосування якої пов'язане з особливостями конкретного об'єкту державного впливу. Протидія корупції з одного боку відноситься до регулятивної функції (з точки зору створення відповідної нормативної бази виокремлення суб'єктів, які забезпечують здійснення запобіжних заходів, упереджувальний вплив) та правоохоронної, яка реалізується правоохоронними органами.

З одного боку держава докладає певних зусиль що до протидії корупції (ключовою ознакою сучасної ситуації щодо боротьби з корупцією в Україні є започаткування у 2014–2015 роках процесу реформування вітчизняного антикорупційного законодавства), але з другого боку реалізація та ефективне застосування зазначених законів викликає необхідність не тільки виявлення та розслідування таких правопорушень (оскільки це прерогатива правоохоронних органів), але й заходів запобіжного впливу.

Аналіз нормативно-правових актів та практичної діяльності суб'єктів протидії корупції дозволив класифікувати запобіжні заходи в залежності від етапу їх реалізації.

До першого блоку відносяться заходи, які реалізуються під час прийняття особи на державну службу: розробка та впровадження внутрішніх планів щодо запобігання і протидії корупції; проведення

аналізу діяльності окремих підрозділів і служб державних органів, службових повноважень посадових осіб з метою виявлення потенційних можливостей для зловживання працівниками своїм посадовим становищем; запровадження сучасних психотехнологій для проведення професійно-психологічного добору кадрів з урахуванням специфіки служби з метою запобігання випадкам зарахування на службу осіб, які пов'язані з антигромадськими елементами, кримінальними структурами; визначення переліку посад працівників управлінських ланок, кандидати на заміщення яких підлягають обов'язковій спеціальній перевірці, умов її проведення, у тому числі щодо тих, хто вже працює на цих посадах, переліку обов'язкових документів для особової (кадрової) справи зазначених категорій працівників та умов її ведення, порядку періодичної ротації цих осіб та їх однорівневого переміщення; проведення спеціальної перевірки;

До другого блоку відносяться заходи, які реалізуються в процесі проходження державної служби: розроблення нормативно-правових актів й організаційних засад та запровадження на постійній основі профілактичної ротації керівного складу через кожні п'ять років; розроблення спеціальних програм навчання та підвищення кваліфікації працівників з питань запобігання та протидії корупції у професійній та службовій діяльності; виявлення корупційних ризиків в діяльності органу, їх повне усунення або мінімізація; усунення конфлікту інтересів; заохочення етичної поведінки; визначення переліку посад з підвищеним корупційним ризиком, тобто тих, характер повноважень яких створює вищу у порівнянні з іншими загрозу вчинення корупційних правопорушень; обмеження щодо використання службового становища (законодавство містить не лише загальну заборону неправомірного використання службового становища, але й перелік форм (різновидів) неналежної поведінки, хоча такий перелік не є вичерпним, він фактично охоплює всі основні типи ситуацій, з якими можна зіткнутись на практиці); обмеження щодо суміщення та сумісництва (заборона на іншу оплачувану діяльність); заборону зайняття підприємницькою діяльністю; обмеження щодо одержання дарунків (як завуальованої неправомірної вигоди);

До третього блоку відносяться заходи які застосовуються до особи в результаті вчинення дисциплінарного, адміністративного або кримінального правопорушення: зміна поширених в українському суспільстві негативних уявлень про осіб, що надають керівництву чи правоохоронним органам інформацію про прояви корупції у своєму колективі; запровадження практики оперативного інформування про виявлені фактів корупції працівників державних органів; всі матеріали стосовно корупційних правопорушень в обов'язковому порядку є доступними для громадськості через засоби масової інформації (запровадження постійної практики радіо та телевізійних виступів (звітів) перед населенням керівників територіальних органів та підрозділів

державних органів з оприлюдненням як позитивних, так і негативних фактів); використання анонімних «телефонів довіри», за допомогою яких будь-який громадянин може повідомити правоохоронні органи про неправомірні дії службових осіб; забезпечення участі громадських організацій і населення у протидії корупції та залучення до антикорупційного руху об'єднань громадськості в центрі і в регіонах; обмеження щодо відмови надання інформації (вимоги щодо прозорості інформації); організація і проведення загальнонаціональних акцій, спрямованих на сприйняття протидії корупції населення України базовим пріоритетом держави; публічне звітування правоохоронних органів про антикорупційні заходи і дії, а також матеріальне й інше стимулювання працівників та громадян, які при цьому проявили себе.

Четвертий блок заходів реалізується як в результаті добровільного звільнення службової особи, так і у випадку звільнення у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності, а саме: обмеження щодо осіб, які звільнилися з посад або припинили діяльність, пов'язану з виконанням функції держави, місцевого самоврядування; проведення службових розслідувань (перевірок) за кожним фактом притягнення службових осіб до відповідальності за корупційні правопорушення (у тому числі і у випадку притягнення службової особи до кримінальної відповідальності за вчинення злочинам у сфері службової діяльності).

Щодо вказаних і запропонованих заходів, їх можна розглядати, як заходи стратегічного напрямку, що повинні сприяти реалізації загальнодержавної політики щодо попередження і протидії корупції. Комплексне й паралельне впровадження їх на державному і відомчому рівнях матиме своїм наслідком формування позитивного іміджу службової особи і в цілому позитивного ставлення населення до роботи державних органів, удосконалення механізму добору кандидатів на службу і навчання, а також створення необхідних умов для нейтралізації ризиків корупційних проявів, конкретизацію форм і методів виявлення та фіксації вчинених корупційних правопорушень.